

*Т. О. Слюсаренко,  
кандидат мистецтвознавства, асистент  
кафедри культурології Національного  
юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

## **ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА КОНЦЕРТНОГО РЕПЕРТУАРУ КОБЗАРІВ-БАНДУРИСТІВ**

В історії нашого народу бандура як самобутній український інструмент та виконавство на ньому завжди були уособленням найвищих духовних цінностей. Бандуристи в усі часи були натхненниками, носіями високих моральних ідей. Оспівування героїчного історичного минулого, подвигів яскравих представників доби козаччини, почуття любові до рідної землі та туги за нею, релігійно-моральні засади – домінуючі теми в репертуарі бандуристів протягом XVIII–XX ст., особливо в доробку музикантів традиційних форм виконання.

Бандуристи та кобзарі є уособленням національного характеру, їх внутрішній світ характеризується широтою інтересів, глибиною емоцій, здатністю співпереживати іншим людям, винятковою волею. Водночас, народним співцям були властиві почуття власної честі та гідності, непримиреність до зла і неправди. Саме ці риси властиві відомим іменам кобзарів, які закарбувалися в нашій історії: Андрій Шут, Остап Вересай, Федір Гриценко-Холодний, Михайло Кравченко, Гнат Гончаренко, Антон Скиба та ін. [1].

Кобзарі-бандуристи, впродовж століть зберігали духовний генофонд народу, будили в ньому національну свідомість, передавали тисячоліт-

ню мудрість, розкривали правду життя, закликали до активності, згуртованості, боротьби зі злом. В своїх епічних творах виконавці оспівували героїв повстань і національно-визвольної війни, переказували під рокотання струн простим неписьменним людям драматичну історію свого народу. Їх просвітницька діяльність заборонялася, їх сотнями нищили, прирікали на вимирання. Разом зі знищенням кобзарів, нищився і неоціненний духовний спадок України – думи, історичні пісні, звичаї, мова, знання минулого та історії. Не можливо уявити творчі здобутки Тараса Шевченка, Миколи Гоголя, Миколи Лисенка без Кобзарської тематики [1].

Відношення до кобзарів в народі було особливим. В українському фольклорі назавжди закарбувався образ козака Мамає – умілого воїна, бандуриста, втілення непоборності українського народу.

Кобзарі та їх репертуар відіграли важливу роль у виникненні та поширенні гайдамацького руху. Думи у виконанні кобзарів «піднімали почуття самосвідомості як особистості, так і всього народу, були нахненниками мужності та відваги» [2] Дійсно, якби не популярність дум, після повернення Правобережної України до складу Речі Посполитої, закріпачення козацтва, переселення у наддніпрянські землі селян із заходу, народне прагнення до волі, збройного спротиву поневолювачам могло б швидко зійти нанівець. Думи постійно будили спогади про славні перемоги, надихали братися до зброї. Отже, кобзарство на певних історичних етапах відіграло важливу морально-виховну роль, формуючи почуття національної самосвідомості та гідності.

З ліквідацією Запорізької Січі як духовного і суспільно-політичного центру України, відбулися зміни і в репертуарі бандуристів. А саме, у доробку виконавців почали переважати жартівливі й танцювальні пісні, які з часом набули більшого поширення, аніж народні дум [2]. Отже, це мистецтво еволюціонувало разом зі змінами історичних реалій.

Серед яскравих особистостей кобзарів XIX століття: О. Вересай, М. Кравченко, І. Крюковський, Ф. Холодний, А. Шут, А. Никоненко та ін.

Переймаючись романтикою запорізького козацтва, бандурне виконавство також історично було, не тільки мистецтвом співогри, але й накладало на виконавця певні духовні, моральні та світоглядні зобов'язання, універсалізувало у слухацьких колах стереотипи сприйняття бандурного мистецтва [3]. Бандурництво, за визначенням К. Че-

ремського, історично характеризувався: 1) виразним громадянським спрямуванням, патріотичною орієнтацією; належністю до складового елементу субкультури («козацької» XVI–XVIII століть, «шляхетської» – початку XIX століття, «народницької» – другої половини XIX століття, «романтичної» – початку – середини XX століття); 2) імітацією традиційного співоцтва (зокрема, у XIX столітті – наслідування професійних двірських співців; з початку XX століття – ототожнення з кобзарями тощо); 3) здатністю переростати в окремі, відмінні від традиційно-співоцьких, напрямки професійного виконавства [3].

До відомих дум та історичних пісень, в яких кобзарями оспівуються героїчні подвиги хоробрих ватажків, належать: «Про козака Голоту», «Про смерть Хмельницького», «Козацьке життя», «Про Морозенка», «Про Саву Чалого» та ін.

В XX ст. репертуар бандуристів вирізняє різноманітна жанрова палітра (від історичних, побутових народних пісень та дум до сучасних авторських композицій в академічному, джазовому та естрадному напрямках), завдяки активній співпраці з вітчизняними композиторами.

На межі XX–XXI століть в репертуарі бандуристів відбуваються жанрово-сюжетні зміни, які пов'язані з ідеологічними, політичними та економічними змінами в країні. Історико-героїчна тематика в академічному бандурному колі втрачає свою значимість, актуалізується ліричне начало, релігійно-обрядова, громадська та жартівлива тематика. Водночас, твори патріотичного характеру є улюбленими та обов'язковими в репертуарі музикантів.

Так, в репертуарі тріо бандуристок «Купава» (Народних артисток України: Ю. Меліхової, О. Гізімчук та Т. Слюсаренко) серед найулюбленіших пісень твори саме, патріотичного змісту: «Моя Україно» (муз. І. Поклада, сл. М. Ткача), «Степом, степом» (муз. А. Пашкевича, сл. М. Негоди), «Зашуми, Дніпро» (муз. П. Майбороди, сл. Т. Масенка), «Сік землі» ( муз. В. Толмачова, сл. В. Вихруща) та ін.

Вагоме місце займають твори, спрямовані на переосмислення самого Життя як духовної цінності. Найяскравіше любов до Життя розкривається у відомій українській пісні «Осіньне золото» (муз. І. Шамо, сл. Д. Луценка), яка увійшла до концертного репертуару багатьох бандурних колективів (тріо бандуристок «Вербена», тріо бандуристок «Купава» та ін.).

Вагоме місце в концертному репертуарі бандуристів посідають твори родинного змісту, які на емоційно-чуттєвому рівні позитивно впли-

вають на формування морального ставлення до родинних цінностей. Так, серед найпопулярніших пісень, основним змістом яких є прояв глибоких почуттів любові до Матері є «Пісня про рушник» (муз. П. Майбороди, сл. А. Малишко) та «Чорнобривці» (муз. В. Верменича, сл. М. Сингаївського). Тема любові Матері до синів та доньок яскраво звучить в творі «Сину, качки летять» (муз. О. Білаша, сл. М. Ткача). Тема любові та поваги до Батька найповніше виражена в українській пісні у виконанні вищезазначеного тріо «Купава» «Батьку мій, лебедю білий» (муз. О. Стадника, сл. В. Гребенка).

Відчуття причетності до традицій знайшли віддзеркалення в популярній українській пісні «Три поради» (муз. І. Шамо, сл. Ю. Рибчинського).

Домінуючим жанром в концертному репертуарі бандуристів залишається ліричне начало. Серед образно-сюжетних ліній провідною залишається тема Кохання, а саме, відданість Коханню. Такі відомі вокальні твори як «Дикі гуси», «Чарівна скрипка» (муз. І. Поклада, сл. Ю. Рибчинського), «Як я люблю тебе» (муз. І. Поклада, сл. Д. Луценка), «Очі волошкові» ( муз. С. Сабадаша, сл.. А. Драгомирецького) пронизані найсвітлішими ніжними високими почуттями любові до коханого, попри неможливість на взаємність та щасливе майбутнє.

Нова хвиля героїко-патріотичного спрямування, через зовнішні міжнародно-політичні події, охопила настрої і сучасних бандуристів. Тема загиблих Синів-захисників України знайшла своє відтворення в творчості музикантів. Так, в концертному репертуарі бандуристів як Заходу, так і Сходу з'явилась пісня польських братів Петра і Павла Солодухів «Біля тополі», яка знайшла відгук у багатьох прихильників української музики.

Останні роки є свідченням активного захоплення музикантами світовою музичною спадщиною. Естрада, металіка, рок стають домінуючими жанрами в концертному репертуарі молодих бандуристів. Серед творів: кавер версії групи «Скорпіонс», «Нірвана», «Queen», «Adele» та ін. На жаль, такі твори позбавлені ідейного, морального та духовного змісту на основі вітчизняних цінностей. Сподіваємось, що тенденція захоплення сучасними виконавцями зарубіжною музикою є шляхом пізнання та пошуку власної «моделі буття» і час продемонструє цінність та значущість власної вітчизняної спадщини.

Отже, духовно-моральні цінності, які виражені на особистісному, родинному та державному рівнях залишаються провідними в концертному репертуарі бандуристів і складають основу «творчого обличчя» багатьох провідних бандурних колективів України.

*Список використаних джерел:*

1. «Духовні наставники народу: Кобзарство в Україні» (бібліографічний нарис) / ЦБС Шевченківського району м. Києва, ЦРБ ім. Є Плужника; уклад. М. О. Божко, М. В. Пасько. – К.:2015. – С. 28, 29.
2. Ухач-Охорович К. Ф. Коденская книга и три бандуриста / К. Ф. Ухач-Охорович // Киевская старина. – 1882. – №4. – С. 161–166.
3. Черемський К. П. Шлях звичаю / К. П. Черемський. – Харків : Глас, 2002. – 445 с.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Кафедра культурології

# **СУПЕРЕЧНОСТІ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ І ПРАВА В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

**Матеріали  
Всеукраїнської науково-практичної конференції  
30 травня 2019 року**

Харків  
«Право»  
2019

Редакційна колегія:

*А. П. Гетьмай* – д. ю. н., професор, заслужений діяч науки та техніки України, академік НАПрН України, проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

*В. О. Лозовой* – д. філос. н., професор, завідувач кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

*Н. В. Маслак* – к. ю. н., асистент кафедри кримінального права №1 НЮУ ім. Ярослава Мудрого, приватний нотаріус ХМНО Харківської області;

*Ю. А. Меліхова* – к. ю. н., доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

*О. В. Прудникова* – д. філос. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

*Л. М. Сідак* – к. філос. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого, секретар редколегії;

*Т. М. Слінько* – к. ю. н., доцент, завідувач кафедри конституційного права України НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

*О. А. Шумейко* – к. філол. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого

**Суперечності** взаємодії моралі і права в сучасному українському суспільстві : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 30 трав. 2019 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2019. – 200 с.

ISBN 978-966-937-725-8

Збірник містить наукові статті та тези наукових доповідей з питань філософії права, соціальної філософії, етики, правознавства, зокрема кримінального, конституційного, аграрного, екологічного права, кримінології, медицини, а також соціології, педагогіки та актуальних проблем юридичної освіти і морально-правового виховання особистості як складових системи національного виховання в сучасних умовах соціокультурного розвитку.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти.

УДК 17+177: 340.12

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

*Маслак Н. В., Скрипник Р. В.*  
ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ОБІГУ КАНАБІСУ В УКРАЇНІ:  
МОРАЛЬНИЙ АСПЕКТ ..... 101

*Фоменко Л. К.*  
СПІВВІДНОШЕННЯ МОРАЛЬНОГО І ПРАВОВОГО АСПЕКТУ  
МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ ..... 105

*Тематичний напрям 3.*

**ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ МОРАЛІ І ПРАВА В УКРАЇНІ**

*Кисельов М. М.*  
МОРАЛЬ І ПРАВО В ЕКОЛОГІЧНІЙ ЕТИЦІ ..... 109

*Маслак Н. В.*  
МОРАЛЬНІ ТА ЗАКОННІ ПІДСТАВИ ПРАВА  
НА ВІДМОВУ В ЮРИДИЧНІЙ ПРОФЕСІЇ ..... 115

*Корнієнко Г. С.*  
МОРАЛЬ І ПРАВО В АГРОБІЗНЕСІ ..... 120

*Байрачна Л. К.*  
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ  
ЯК ІМПЕРАТИВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ ..... 123

*Гізімчук О. О.*  
МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ  
ЗАКОНОДАВЧОЇ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ ПРАВ ..... 127

*Середа О. В., Пацюра І. В.*  
МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ ЯК ГАРАНТІЯ ІСНУВАННЯ  
ПРАВА В СУСПІЛЬСТВІ ..... 129

*Сідак Л. М., Алієва А. В.*  
РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ  
У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ПРАВА ..... 132

*Меліхова Ю. А., Черний В. С.*  
ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В СТРУКТУРІ УКРАЇНСЬКОГО  
СУСПІЛЬСТВА ТА ЇХ МІСЦЕ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ..... 134

*Тематичний напрям 4.*

**МОРАЛЬНЕ І ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ  
ЯК СКЛАДОВІ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ**

*Ценко М. Б.*  
ПРО ЕТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ..... 139

*Сідак Л. М., Метеджси Д. Ю.*  
МОРАЛЬ І ПРАВО ЯК ГОЛОВНІ РЕГУЛЯТОРИ СУСПІЛЬНИХ  
ВІДНОСИН В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ..... 143

*Ценко М. Б., Морозов Я. І.*  
ВПЛИВ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОСТІ  
МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ..... 146

*Бурлука О. В.*  
ЦІННІСНА ОРІЄНТОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ  
ЗА ДОПОМОГОЮ САМООСВІТИ ..... 149

*Шумейко О. А.*  
ЗНАЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ  
ТА МОРАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ПРАВНИКА ..... 151

*Тітомир О. С.*  
ПРИРОДНО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ПРАВА ЯК ІДЕЙНА  
ОСНОВА ПРАВОВОГО І МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ..... 155

*Тузиков С. А.*  
ДЕЯКІ МЕТОДИ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ  
ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ  
ТА СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ..... 159

*Пивоваров В. М.*  
КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У МОРАЛЬНО-  
ПРАВОВОМУ ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА ..... 164

*Лисенко О. А.*  
РОЛЬ МОВИ В МОРАЛЬНО-ПРАВОВОМУ ВИХОВАННІ СТУДЕНТІ ..... 168

*Беленок О. А., Мацко-Демиденко І. В.*  
СОЦІАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЖИТТЄВОГО  
САМОВИЗНАЧЕННЯ КИЇВСЬКИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ ..... 172

*Чумак Т. М.*  
МОРАЛЬНО-ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО  
ПОКОЛІННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ..... 177

*Середа О. В.*  
ГАРМОНІЯ ПРАВА І МОРАЛІ В БОГОСЛОВ'Ї ТА ПРАВОВІЙ  
ДУМЦІ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ..... 182

*Черемський М. П.*  
МИСТЕЦТВО ЯК ШЛЯХ ДО ПОДОЛАННЯ  
СУПЕРЕЧНОСТЕЙ В СУСПІЛЬСТВІ ..... 186

*Слюсаренко Т. О.*  
ДУХОВНО-МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ОСНОВА  
КОНЦЕРТНОГО РЕПЕРТУАРУ КОБЗАРІВ-БАНДУРИСТІВ ..... 191